TARİH Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU OSMANLI DEVLETİ'NDE İSYANLAR VE DÜZENİ KORUMA ÇABALARI

Değişim Çağında Osmanlı Devleti Hangi Sorunlarla Uğraşmıştır?

XVI ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı Devleti, bazı muhalif hareketlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu yüzyıllarda Osmanlı Devleti, bir taraftan Avusturya ve İran ile savaşırken diğer taraftan da iç isyanlarla mücadele etmiştir. Bu isyanlar merkezde Yeniçeri; Anadolu'da Celâli ve Suhte İsyanlarıdır.

Celalî İsyanları Nedir?

Bozoklu Şeyh Celâl İsyanı, Osmanlı idaresinden memnun olmayan zümrelerin ve Şii eğilimli Türkmen grupların, Safevilerin de tahrikiyle devlete başkaldırması şeklinde ortaya çıkmıştır. XVI. yüzyılın sonlarından itibaren ise bu isyanlar, farklı bir mahiyet kazanmıştır. Tımar sisteminin bozulması, vergilerin yükseltilmesi, iltizam sistemiyle istenilen sonuca ulaşılamaması, eski askerlerin eşkıyalık faaliyetlerine yönelmesi gibi nedenler bu isyanların başlıca etkenleridir. Celâli İsyanları içinde devleti en çok uğraştıran isyanlar Karayazıcı, Deli Hasan, Tavil Ahmet, Canbolatoğlu, Kalenderoğlu, Kör Mahmut, Katırcıoğlu ve Gürcü Nebi isyanlarıdır.

Suhte İsyanları Nedir?

Osmanlı Devleti'nde medrese öğrencileri için Farsça' da "yanmış tutuşmuş" anlamına gelen Suhte tabiri kullanılmış, bu tabir zamanla softa şeklini almıştır. XVI. yüzyılda Sivas'ın batısında kalan Anadolu topraklarında Suhte Ayaklanmaları görülmüştür. Bu isyanların genel sebebi, klasik medrese eğitiminin bozulmasıdır. Klasik medrese geleneğinin bozulmasında; ulema çocuklarının hak etmeden ayrıcalık kazanması, ilmiyede yükselmenin rüşvet ve iltimasla olması, medreselere kapasitesinin üzerinde talebe alınması gibi uygulamalar etkili olmuştur. Nüfus artışı ve enflasyon sebebiyle gençlerin yatılı ve burslu olan medreselere sığınması, medreselerin işsiz güçsüzlerin geçim yeri hâline gelmesine sebep olmuştur.

Yeniçeri İsyanları Nedir?

Yeniçeri İsyanlarının çoğu İstanbul'da gerçekleşmiştir. Devlet adamları arasında iktidar mücadeleleri ve ekonomik sıkıntılar bu isyanların temel sebepleridir. Yeniçeri İsyanları sadece başkentle sınırlı kalmamıştır. Vergi toplamak ve devlet işlerini yürütmek gibi görevlerle eyaletlerde çiftlikler kuran yeniçeriler, vergiden muaf olduklarından ticarete de başlamıştır. Zamanla eyaletlerdeki gelir kaynaklarına da el atan yeniçeriler, iltizam işleriyle uğraşmaya başlamıştır. Taşrada yeniçerilerin zulmünden bıkan halk, onlara karşı zaman zaman isyan etmiştir. Yeniçeri İsyanlarının en şiddetlisi Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak disiplinli bir ordu kurmak ve devlete çeki düzen vermek isteyen II. Osman zamanında çıkmıştır. II. Osman'ın bu fikirlerinin duyulması, isyana sebep olmuştur. Hayatına dokunulmayacağına dair söz verilen II. Osman, Yedikule Zindanları'nda öldürülmüştür. Yeniçeri İsyanları, önemli devlet adamlarının idam edilmesine, liyakatsiz kişilerin üst makamlara getirilmesine sebep olmuştur. Bunun yanında sık sık padişah değişikliklerinin yaşanması merkezî otoriteyi sarsmış, devlet idaresinin bozulmasına ve yapılmak istenen ıslahatların sonuçsuz kalmasına neden olmuştur.

Ekber ve Erşed Sistemi Nedir?

Osmanlı Devleti'nde, hanedan üyelerinden hangisinin tahta geçeceğini belirleyen kesin bir kuralın olmayışı, taht mücadelelerine sebep olmuştur. Bu taht mücadelelerini kendi çıkarları için kullanmaya çalışan rakip devletler, Osmanlı için her zaman tehlike oluşturmuştur. Fetret Devri'nde Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında yaşanan taht kavgaları ve sonrasında meydana gelen Şehzade Mustafa Vakası, Osmanlı Devleti'nin uzun süre siyasi sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Taht mücadelelerinde devletin siyasi karışıklıklar içinde kalması hatta yıkılma tehlikesi yaşaması üzerine Fatih, "kardeş katli" olarak bilinen uygulamayı getirmiştir. Bu uygulamaya göre tahta geçen hükümdara, ülkenin bütünlüğü ve geleceği için diğer kardeşlerini ve tahtta hak iddia edebilecek hanedan üyelerini öldürme izni verilmiştir. Kanuni Dönemi'nde, Şehzade Bayezid'in isyan etmesinden sonra padişahın en büyük oğlu sancaklara gönderilmeye başlanmış ve diğer şehzadeler sarayda tutulmuştur. III. Mehmed, sancakta yetişen son şehzade olarak 1595'te Osmanlı tahtına çıkmış, onun dönemin-den itibaren sancağa çıkma tamamen kaldırılmıştır. III. Mehmed'in oğlu I. Ahmed sancağa çıkmayan ve sarayda kafes usulüyle yetişen ilk Osmanlı padişahı olmuştur. I. Ahmet'in ölümünden sonra devlet erkânının isteğiyle kardeşi Mustafa tahta çıkarılmıştır. Böylece veraset usulünde bir ilk gerçekleşmiş ve I. Ahmet'ten itibaren hanedanın en büyüğünün tahta geçmesi kural hâline gelmiştir. Bu yeni uygulama ile saltanatın babadan oğula geçme yöntemi yerine en yaşlı hanedan üyesinin tahta geçmesi demek olan "Ekber ve Erşed Sistemi"ne geçilmiştir.

SORULAR

1- "Korkunç bir yeniçeri isyanıydı. Bir Osmanlı padişahı ilk kez yeniçeriler tarafından katledilmekteydi. Hem de devleti güçlendirmek istediği için, yapmayı düşündüğü ıslahatlar yeniçerilerin çıkarlarını zedelediği için..."

Yukarıda hakkında bilgi verilen Osmanlı hükümdarı aşağıdakilerden hangisidir?

A) II. Mahmut
B) I. Selim
C) I. Ahmet
D) II. Osman
E) IV. Mehmet

Cevap: D

2- Osmanlı Devleti I. Ahmet zamanında "Ekber ve Erşed Sistemi" ile hanedanın yaşça en büyük ve olgun üyesinin hükümdar olmasını benimsemiştir.

Buna göre Osmanlı Devleti'nde aşağıdaki alanlardan hangisinde değişiklik yapıldığı söylenebilir?

A) Tımar Sistemi
B) Pençik Sistemi
C) Veraset Sistemi
D) Devşirme Sistemi
E) İltizam Sistemi

Cevap: C

3- Aşağıdakilerden hangisi Celâli İsyanlarının sebeplerinden biri değildir?

A) Yeniçeri maaşlarının düşük ayarlı akçeyle ödenmesi
B) Taşrada yöneticilerin adaletsiz uygulamaları
C) Taşrada asayiş ve güven ortamının bozulması
D) Tımar sisteminin bozulması, İltizam sisteminin yaygınlaşması
E) Uzun süren savaşlar ve halktan ağır vergiler alınması

Cevap: A